

લિખિત ભાવનાની ઉષ્મા-સમય સાથે પણ નથી ભૂંસાતી

આ જના સમયમાં સંતાનો શિક્ષણ, રોજગાર કે પરિવારની ફરજોને કારણે ઘરથી દૂર રહે છે. ટેકનોલોજી તેમને નજીક લાવી શકે છે પણ લાગણીના તાર તો સમજદારીથી જ જળવાયેલા રહે છે. કેટલાંક તેમનાં માતાપિતાના એક માત્ર સંતાન હોય છે, તો કેટલાંક નાનાં-મોટાં ભાઈબહેન સાથે માતાપિતાની લાગણી અને જવાબદારી સાથે જોડાયેલાં હોય છે. તમામ સંજોગોમાં સમજદાર માતાપિતા પોતાનાં સંતાનો સાથે અલગ અલગ રીતે જોડાયેલાં રહેતાં હોય છે. એકલા રહેતાં માતાપિતા ઉંમર વધવાની સાથે નિસહાયતા, લાચારી, પરાવલંબનની પીડામાં દુઃખી થવા લાગે છે. ખાસ કરીને, જે માતાપિતા સમજદારીપૂર્વક સંતાનો સાથે ખાસિયતપૂર્વક દિલના તાણાવાણાને જોડાયેલા રાખવામાં નિષ્ફળ રહે છે, તેઓ વૃદ્ધાવસ્થામાં એકલા પડી જાય છે. સમાજ ક્યારેક તેમને સાચવી તો લે છે પણ તેઓ અંદરથી ખાલીપો અનુભવતાં હોય છે, જે સમાજની કમજોર બાજુ બની જાય છે. આવા અનેક કિસ્સાઓમાં મદદરૂપ થવાની ક્રિયામાં એક સમજદાર માતાની મુલાકાત થઈ. ઇ.સ. 2015માં એક માતા પોતાના પુત્રને લખેલ પત્ર લઈને આવી હતી. પત્ર લખવાની પરંપરા ધીમે ધીમે ઓછી થઈને અલોપ થઈ ગઈ છે. તેવા સમયમાં પુત્રને માતૃભાષામાં પત્ર લખવો એક અવિરલ ઘટના સમી છે. અંગ્રેજી માધ્યમમાં શિક્ષણ મેળવ્યું હોય અને વિદેશની ધરતી પર વસતો હોય એવા પુત્રને માતૃભાષામાં લખેલો પત્ર વાંચવા માટે કોની મદદ મળતી હશે? એવો પ્રશ્ન અમને પણ થયો હતો પરંતુ માતાએ ખૂબ સહજતાથી જણાવ્યું કે તેણે તેના બંને પુત્રોને બાળપણથી માતૃભાષાની ગરિમા જાળવવા કહેવતો, રૂઢિપ્રયોગો, ઉખાણાં, લોકકથા, વ્રતકથા, લોકગીતો સાથે જોડાયેલા અને પરિચિત રાખવા માટે રોજબરોજના સંવાદોમાં આ સઘળું સાંકળી લીધું હતું. તેઓ સાથે દિલના તાંતણા એવી રીતે જોડી દીધા હતા કે દૂર ગયા બાદ પણ તે સંબંધો સંસ્કૃતિ તરીકે સાથે રહ્યા છે. દિલની વાણીને કોઈ ભાષા નડતી નથી એવું વિજ્ઞાન પણ કહે છે. હમણાં વોટસએપ પર એક મેસેજ પણ ફરતો હતો, જેમાં મેસેજના દરેક શબ્દોના સ્પેલીંગ (અક્ષરો) ઊલટપૂલટ હતા છતાં થોડી પૈર્યતા સાથે વાંચન શરૂ કર્યા બાદ સૌ કોઈ તેને સડસડાટ વાંચી શકતા હતા. તો પછી દિલના તાંતણા જોડાયેલા હોય તેને ભાષાનો વાડો ક્યાંથી નડે?

ફોન પરની વાતો હૃદયને હળવું કરે છે પણ પત્ર હંમેશા માટે માનસપટ પર રમતો રહે છે. તે શબ્દોમાં આશીર્વાદ, અનુભવો, સ્મૃતિ અને મમતાનો અનુભવ થાય છે. “બેટા! તું ખુશ છે ને?” જેવા શબ્દો આત્મિક જોડાણને મજબૂત બનાવે છે અને વારંવાર તે શબ્દો વાંચવાનું મન થાય છે. મોઢામાંથી નીકળેલા શબ્દો જલદીથી હવામાં ભળી જાય છે જ્યારે લખાયેલા શબ્દો મનમાં અંકિત થઈ જાય છે. એ માતાનો પત્ર વાંચીએ... ઈશ્વરના આશીર્વાદરૂપ મારા બ્લાલા દીકરા, તારા સુખી જીવનની પ્રાર્થના સાથે તારી મમ્મીના આશીર્વાદ.

તારી યાદમાં આ પત્ર લખું છું. ખબર નથી કેમ, આજે ખાસ કરીને તારો ચહેરો આંખો સામે ફરતો રહ્યો. તું ભલે મારીલો દૂર છે પણ મારી પ્રાર્થનામાં તો રોજ જ હોય છે. તું જ્યારે 16 વર્ષનો થયો હતો અને ભણવા માટે ગયો હતો ત્યારે મેં તને પ્રથમ પત્ર લખેલો, જે તારી સ્મૃતિમાં હશે જ અને રહેવો પણ જોઈએ કારણ કે તારાં સંતાનો માટે પણ તારે એવું કરવાનું છે. જેનો તે મને અંગ્રેજીમાં ઉત્તર લખી મોકલેલો અને પછીથી આ કમ ચાલતો રહ્યો, આપણે એકમેક પર ગુસ્સો કે અણગમો હોય તે પણ લખતા હતા. તું 18 વર્ષનો થયો ત્યારે તારા જીવન પ્રત્યેની જવાબદારીઓ, સમાજની તારા પ્રત્યેની અપેક્ષાઓ, કાયદા થકી તને મળવાપાત્ર છૂટછાટોની વાતો મેં લખીને મોકલેલી. તેથી જ તું તારું પ્રથમ મતદાન કરવા આવેલો અને એ અનુભૂતિ તે સરસ રીતે વ્યક્ત

જેમ સંતાનનું બાળપણ માણવું દરેક માતાપિતા માટે એક અલભ્ય લહાવો હોય છે તેમ જ માતાપિતાને વૃદ્ધ થતાં સાક્ષીભાવે જોવા એ પણ લહાવો જ છે, જે મારે તને આપવો છે. હું એ મા છું જે તેના સંતાનને વાસ્તવિકતા સાથે પરિચિત રાખવા માંગે છે

પણ કરી હતી. તારા 21મા જન્મદિવસ પર મેં તને તારા જીવનની સંપૂર્ણ જવાબદારીની સાથે તારા નાના ભાઈની જવાબદારી લેવાની અપેક્ષા વ્યક્ત કરી હતી અને તું... કેટલી સરસ રીતે મારી સમક્ષ વ્યક્ત થયો હતો. તમારા બંને ભાઈઓ વચ્ચેના છ વર્ષના તફાવતમાં તે આખી એક જનરેશનનો બદલાવ મને સમજાવ્યો હતો. તારી એ દૃષ્ટિ, સમજદારી અને કર્તવ્યભાવનાએ મને તારામાં સંસ્કારી પુત્ર અને માનવની ગાંખી કરાવી હતી. ત્યાર બાદ આપણો પત્ર લખવાનો આ સિલસિલો લગભગ બંધ થઈ ગયો હતો. આજે ફરી મેં નિર્ણય લીધો છે કે હવેથી હું તને વારંવાર પત્ર લખતી રહીશ. તને થશે કે મમ્મી ગાંડી થઈ છે કે શું? આજના આ હાઈટેક જમાનામાં વારંવાર પત્ર લખવાની વાત? પણ હું મારી વધતી ઉંમર કે વૃદ્ધાવસ્થા કે ઘડપણ તું જે કહે તો તારી સાથે વહેંચવા માંગું છું. જેમ સંતાનનું બાળપણ માણવું દરેક માતાપિતા માટે એક અલભ્ય લહાવો હોય છે તેમ જ માતાપિતાને વૃદ્ધ થતાં સાક્ષીભાવે જોવા એ પણ લહાવો જ છે, જે મારે તને આપવો છે. હું એ મા છું જે તેના સંતાનને વાસ્તવિકતા સાથે પરિચિત રાખવા માંગે છે. મને આનંદ અને ગૌરવ છે કે તું આત્મનિર્ભર જીવન જીવે છે પણ એ સ્વતંત્રતામાં સંસ્કારની જડ હંમેશાં જીવંત રહે અને તારાં સંતાનો સુધી પહોંચે એ મારી આશા છે. તારા જન્મ સમયે ઘરમાં પુત્ર જન્મની ખૂબ ખુશી હતી. તારા ભાઈના જન્મ સમયે તે ખુશી બમણી હતી. ક્યાંક મને એમ હતું કે મને એકાદ દીકરી જન્મી હોત તો તે જીવનભર મારી સાથે લાગણીથી જોડાયેલી રહેત પણ એ વિચાર સાથે જ મને સૂઝ્યું કે તમે તો હજી નાના છો. તમને ક્યાં દીકરાદીકરીના ભેદની જાણ છે? જો હું જ તમારામાં લાગણીનાં બીજ રોપું તો? અને મેં તેમ જ કર્યું. તમારા શિક્ષણ, વ્યવસાય, કારકિર્દી અને

લગ્ન જેવા વિષયોમાં આપણે એકમેકના નિર્ણયોને સન્માન આપ્યું. જો દીકરી બ્લાલનો દરિયો છે તો દીકરો સંવેદનાનો સાગર છે, એ બતાવી દીધું. ‘દીકરી પરણે પછી પણ આપણી અને દીકરો પરણે ત્યાં સુધી જ આપણો’. એ ઉક્તિને ખોટી ઠરાવી દીધી. તમારા જન્મ સમયે તમારા માટે બનાવેલાં હાલરડાં આજે પણ તમારા દરેક જન્મદિવસે ઓડિયોમાં ભેટરૂપે ફોરવર્ડ કરું છું અને તમે એને એટલા જ પ્રેમથી સાંભળો છો. એ રીટર્ન ગિફ્ટ મારા માટે અતિ ગૌરવ સમી છે. આજે પણ જ્યારે વર્ષ-બે વર્ષે મળીએ ત્યારે મારા ખોળામાં માથું મૂકીને સૂઈ જવું, ચોપાટીના બાંકડે જઈ બેસવું, સ્કૂલના કમ્પાઉન્ડમાં ફરવું, માથામાં હુંકાળું તેલ નંખાવવું, રસોડાના પ્લેટફોર્મ પર ચડી જઈ સાથે રસોઈ બનાવવા લાગવી, સવારના પહોરમાં સાથે થિયેટરમાં મુવી જોવા જવું, મને હાથ પકડીને રસ્તો ઓળંગાવવો આ તમે બધું જીવંત રાખ્યું છે, જે વારસો હવે તમારાં સંતાનો પણ આગળ વધારી રહ્યાં છે તેનાથી રૂડું બીજું શું હોય શકે? આને જ મારું વસિયતનામું સમજજે.

મારી કહેલી વાત કદી ન ભૂલતો કે, તું સફળતાનાં શિખરો પર પહોંચે પણ સાથે માનવીપણું અને સંસ્કાર જાળવી રાખજે. મને જે રીતે આદર, સન્માન આપે છે તેમ દરેક સ્ત્રીને સન્માનથી જોજે. જીવનની દોડધામમાં થોડો સમય સ્વયં માટે કાઢજે. તારી નબળાઈ સમા ગુસ્સાને

કાબૂમાં રાખજે અને પરિવારને હંમેશાં ખુશી આપતો રહેજે કારણ કે અંતે તારી ખુશીનું કેન્દ્રબિન્દુ તારો પરિવાર જ છે તે ન ભૂલતો. તારા સુખી જીવનની પ્રાર્થના સાથે, લિખિતંગ : તારી મા (જે હંમેશાં તારી રાહ જુએ છે) કેસ 1 :

કામરેજ હાઈ વે પર આવેલ માનવસેવા મંદિરમાં એક અતિ શિક્ષિત માતા, જેનો દીકરો ડૉક્ટર છે જે ઓસ્ટ્રેલિયામાં રહે છે અને દીકરી કેનેડામાં છે. વર્ષોથી માતાને છોડીને જતાં રહ્યાં છે અને આજ દિન સુધી તેને જોવા પ્રયત્ન પણ નથી કર્યો. જેના કારણે માતા મનથી ભાંગી પડી સ્થિરતા ગુમાવી બેઠી હતી. આજે સ્વસ્થતા તરફ વધી રહી છે.

કેસ 2 :

એક માતાપિતા બે પુત્રો હોવા છતાં બેબસ છે. બંનેએ છ-છ મહિના મા-બાપને વહેંચી લીધા છે. માબાપે અલગ અલગ રહેવું પડે છે.

કેસ 3 :

બે પુત્રી અને એક પુત્રનાં માતા-પિતાએ મિલકતમાં દીકરીઓને ભાગ આપ્યો જેથી પુત્રે મા-બાપની જવાબદારી પણ ત્રણ ભાગમાં વહેંચી. દર ચાર મહિને મા-બાપે બિસ્તરાપોટલા બાંધીને ‘અલક ચલાણું પેલા ઘેર ભાણું’ કરવું પડે છે.

કેસ 4 :

3 પુત્રીની માતા વૃદ્ધાવસ્થામાં મગજનું સંતુલન ગુમાવી બેઠી છે. દીકરીઓએ મિલકત વહેંચી લીધી અને માતાને આશ્રમમાં મૂકી દીધી. આવા તો અનેક કિસ્સાઓ આપણી આજુબાજુ જોવા મળતા હોય છે. આ લેખ લખવાનો ઉદ્દેશ એ છે કે સમજદાર માતા-પિતા બની સંતાનો સાથે બાળપણ-કિશોરાવસ્થા-યુવાની-પ્રૌઢાવસ્થા દરમ્યાન પણ સંબંધોને જીવંત રાખવા પ્રયત્ન કરો. સંબંધોના તાર જીવંત હશે તો સંબંધ આત્મિક જોડાણથી બનશે.

પ્રિસ્ક્રિપ્શન:

- પત્ર, ફોન, વીડિયો થકી સંતાનો સાથે જોડાયેલાં રહો. જે થકી સલાહ નહીં સંવેદના આપો.
- સંબંધો અને સંબોધનોમાં અહંકાર નહીં, સમજણ ઉમેરો.
- તેમને વિશ્વાસ આપો કે તમે એની ચિંતા કરો છો પણ દબાણ નથી આપતા. ચિંતા નહીં પણ આશ્વાસન આપો. ‘બધું સારું થઈ જશે.’
- પત્રો અને ફોન એ માત્ર સંવાદનું માધ્યમ નથી- એ સંબંધોની લાગણીથી ભરેલી ધમની છે. જેમાં પ્રેમ, વિશ્વાસ અને સંસ્કારનું રક્ત સમજદાર માતા-પિતા ભરતાં રહે છે. જેથી અંતર હોવા છતાં સંબંધો તરોતાજા રહે છે.
- પુત્રને પોતાનું કામ, પરિવારની કાળજી, નાની બાબતોમાં સહભાગીતા, લાગણી વ્યક્ત કરવા દો જેથી તે સંવેદનશીલ અને જવાબદાર બને.